
Gondolatok a »szennyező fizet« elvének alkalmazási problémáiról*

CSÁK CSILLA**

1. A szennyező fizet elvének környezetpolitikai és jogszabályi alapjai

a közösségi szintű generális felelősségi rendszer bevezetésére – a Zöld Könyv és a Fehér Könyv után – konkrét szabályozási formában 2004 évben¹ került sor. Ezt megelőzően a felelősségi kérdések tagállami szinten kerültek kialakításra (szubszidiaritás elve). A közösségi szintű felelősségi rendszer kialakítása mellett több nyomós indok is megfogalmazásra került: egyrészt a tagállami szabályok közötti eltéréseket a gazdasági szereplők kihasználhatják a felelősség elkerülése érdekében, másrészt nincs kellő biztosíték a szennyezett területek mentesítésére, harmadrészt nincs minden tagállamban megfelelő jogalkotás a felelősség érvényesítése területén és ezáltal a szennyező fizet elve sérülhet.²

Az irányelv célkitűzése - egy közös keretrendszer létrehozása a környezeti károk társadalmilag ésszerű költségszinten történő megelőzése és felszámolása céljából - nem valósítható meg kellőképpen az egyes tagállamok által, következésképpen jobban megvalósítható közösségi szinten, tekintettel ezen irányelv alkalmazási körének mértékére. A környezeti károk megelőzését és felszámolását a „szennyező fizet” elvének alkalmazásával kell végrehajtani, a fenntartható fejlődés elvével összhangban. Következésképpen ezen irányelv alapelve, hogy az a gazdasági szereplő, akinek tevékenysége a környezeti kárt, illetve az ilyen jellegű közvetlen kárveszélyt okozta, pénzügyi felelősséggel tartozik, a gazdasági szereplők arra való ösztönzése céljából, hogy olyan intézkedéseket fogadjanak el és olyan gyakorlatot építsenek ki, amelyek minimálisra csökkentik a környezeti károk kockázatát a rájuk

* A tanulmány a TÁMOP-4.2.1.B-10/2/KONV-2010-0001 jelű projekt részeként az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósult meg. "This research was carried out as part of the TAMOP-4.2.1.B-10/2/KONV-2010-0001 project with support by the European Union, co-financed by the European Social Fund."

** Egyetemi docens, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Munka- és Agárjogi Tanszék.

¹ Az Európai Parlament és a Tanács 2004. április 21-i 2004/35/EK irányelve a környezeti károk megelőzése és felszámolás tekintetében a környezeti felelősségről.

² Bándi Gyula (szerk.): *Az Európai Unió környezetvédelmi szabályozása*. 411-412. o. Környezetvédelmi Kiskönyvtár 8. KJK Kerszöv Budapest 2004

háruló pénzügyi felelősség csökkentése érdekében.³

Az irányelv alapvetően a közigazgatási felelősség kérdésével foglalkozik, és annak rendszerét működési mechanizmusát határozza meg, a büntető jogi és a polgári jogi felelősségre nem terjed ki. Nem alkalmazható ugyanis a személyi sérülés, magántulajdonban keletkezett kár vagy gazdasági veszteség esetén, és nem érinti az ilyen típusú károkra vonatkozó jogokat. Polgári jogi felelősségi jogharmonizációs törekvések egyelőre nincsenek napirenden⁴. A polgári jogi felelősség tekintetében tehát közösségi szintű szabályozással nem találkozunk, mégis meg kell azt jegyezni az irányelvvel kapcsolatban, hogy orientáló jellegű lehet a polgári jogi kárfelelősség érvényesítése során, a kártételek tekintetében.

Az irányelv hazai bevezetéséhez kapcsolódóan megállapítható, hogy alapvető változásokat nem hozott a korábbi szabályozáshoz képest. A felelősségi kérdéseket illetően hazai szabályozásunk rendszere megfelelt a közösségi igényeknek. A jogharmonizáció keretében többek között kiegészítésre illetőleg módosításra kerültek fogalmi meghatározások⁵, pontosításra került a központi költségvetésnek a környezetveszélyeztetéssel, illetve környezetkárosodással összefüggésben a finanszírozásra vonatkozó rendelkezései⁶. A jogharmonizációs törekvések alapvetően a környezetvédelmének általános szabályairól szóló törvényt⁷,

³ Az Európai Parlament és a Tanács 2004. április 21-i 2004/35/EK irányelve a környezeti károk megelőzése és felszámolás tekintetében a környezeti felelősségről Preambulum (2)

⁴ Figyelemmel a Luganói Egyezményre és az EU 2002. január 23- direktíva-tervezetere a környezeti károkozás polgári felelősségrendszeréről.

⁵ Ennek megfelelően pontosítja a környezetkárosodás fogalmát az Irányelv 2. cikkének 1-3. pontjában foglaltakkal összhangban, illetve bevezeti az Irányelv 2. cikkének 13. pontjában foglaltaknak megfelelően a környezeti elem által nyújtott szolgáltatás, 10. és 11. pontjában foglaltaknak megfelelően a környezetkárosodást megelőző intézkedés és a helyreállítási intézkedés, 14. pontjában foglaltak alapján az eredeti állapot, továbbá 16. pontjában foglaltaknak megfelelően a megelőzési, illetve helyreállítási költség, a 24. és 25. pontban az igénybevételi és a kibocsátási határérték fogalmát. Az előzőekben foglaltakon túl tartalmazza még a törvény, hogy a környezethasználónak milyen „intézkedéseket” kell megtennie. Ezek a Kvt. jelenleg hatályos rendelkezéseinek a pontosítását jelentik, hiszen az alapelemeket (a környezetveszélyeztetés, környezetszennyezés megszüntetését, környezetkárosítás abbahagyását, az általa okozott károkért való helytállást, a károsító tevékenységet megelőző állapot helyreállítását) már szabályozza a törvény. Ezen túl a következőkkel történő kiegészítése szükséges: azonnali tájékoztatási kötelezettség a környezetvédelmi hatóság felé; a szükséges környezetkárosodást megelőző, valamint helyreállítási intézkedéseket megtételére kötelezés; a további környezetkárosodás, valamint a környezeti erőforrások által nyújtott szolgáltatások további romlásának megakadályozása.

⁶ Az Irányelv 8. cikkében foglaltak alapján a megelőző, valamint a helyreállítási intézkedések költségeit fő szabályként a környezethasználónak kell viselnie. Ennek megfelelően a központi költségvetés abban az esetben finanszírozza a megelőző, valamint a helyreállítási intézkedések költségeit, ha az másra át nem hárítható, a Kvt. 101. §-ban, illetve a 102. §-ban foglalt (a tulajdonos, a birtokos, használó, illetve a vevő) mögöttes felelősségre is figyelemmel. Így a központi költségvetés finanszírozza a költségeket, ha a környezethasználó nem ismert, fizetésképtelen, illetve ha a környezethasználó mentesül a közigazgatási jogi felelősség alól. A törvény alapján abban az esetben, ha a környezethasználó mentesül a felelősség alól az általa viselt költségeket - az Irányelv 8. cikkével összhangban - a központi költségvetés megtéríti a számára. Ezzel egyidejűleg azt is szabályozza a törvény, hogy indokolt esetben legyen lehetősége a központi költségvetésnek a megelőző, valamint a helyreállítási intézkedések költségeinek megelőlegezésére.

⁷ 1995. évi LIII. törvény

természet védelméről szóló törvényt⁸, a hulladékgazdálkodásról szóló törvényt⁹ és a vízgazdálkodásról szóló törvényt¹⁰ érintették.

A legjelentősebb mértékben a közigazgatási jogi felelősség körébe tartozó szabályok változtak, illetve kerültek részletesen kidolgozásra az irányelv alapján. Ezek elsősorban megelőző és helyreállítási intézkedésekre vonatkozó rendelkezéseket foglalnak magukba.

Környezethasználó kötelezettségei a Kvt. alapján a megelőzés, az abbahagyás, a tájékoztatás, a kárenyhítés, a kárelhárítás, a további károsodás megakadályozása, továbbá

- elsődleges helyreállítási intézkedésként az eredeti állapot helyreállítása,
- kiegészítő helyreállítási intézkedésként a károsodott környezeti elemet erre alkalmas környezeti elemmel, illetve a környezeti elem által nyújtott szolgáltatást erre alkalmas környezeti elem által nyújtott szolgáltatással pótolni,
- kompenzációs helyreállítási intézkedésként pedig köteles megtenni mindazon intézkedéseket a helyreállítási intézkedések befejezéséig, amelyek a károsodott környezeti elem vagy a környezeti elem által nyújtott szolgáltatás hiánya ideiglenes pótlásához szükséges, végül pedig a költségviselés.

Környezetvédelmi hatóság megelőző, helyreállító intézkedések megtételére kötelez, illetve ezeket maga is megteheti, vagy mással elvégeztetheti, továbbá szükség esetén dönt a helyreállítás sorrendjéről. A hatóság információszolgáltatásra is kötelezheti a környezethasználót. Jogerősen megállapított környezetkárosítás esetén a környezetvédelmi hatóság a helyreállítási intézkedés megtételére kötelező határozatában elidegenítési és terhelési tilalmat rendel el a helyreállítási intézkedés megtételére kötelezett személy azon ingatlanaira, amelyek a helyreállítási intézkedés költségeinek előreláthatólag finanszírozandó összegére kellő fedezetet nyújtanak.

A környezetpolitika szintjén a környezetvédelmi stratégiák, célok és eszközrendszer felállítására került sor mind nemzetközi, uniós, és hazai vertikumban egyaránt. Természetesen a különböző szintű környezetpolitikai megfontolások összhangban vannak egymással, harmonizálnak. Az EU környezetpolitikájában, akcióprogramjában megjelentek azok a létfontosságú elvek, amelyek a környezetvédelmi cselekvéssorozat irányát meghatározzák. Ez hazai viszonylatban is nyomon követhető, mely szerint a kormányzati stratégiai irányok (környezetpolitika) a Nemzeti Környezetvédelmi Programban,¹¹ annak akcióterveiben illetőleg egyéb tervezési dokumentumokban jelennek meg. A Nemzeti Környezetvédelmi Programban megfogalmazott célok egyben azokra a hiányosságokra is rávilágítanak, amelyeket átalakítani illetve fejleszteni szükséges, ezek közül néhányat kiemelve:

⁸ 1996. évi LIII. törvény

⁹ 2000. évi XLIII. törvény

¹⁰ 1995. évi LVII. törvény

¹¹ 96/2009 (XII.9.) OGY. határozat a 2009-2014 közötti időszakra szóló Nemzeti Környezetvédelmi Programról

- a megfelelő, ösztönző hatású szankciórendszer kiépítése keretében további megfontolást érdemel a környezetre kiemelten kockázatos, illegális tevékenységet folytatók számára rendkívül szigorú, fékező erejű joghátrányok kilátásba helyezése, a bírságtételek, a környezetterhelési díjak emelése, a büntetőjogi, szabálysértési, polgári jogi felelősségre vonás lehetőségének kiterjesztése
- ugyanezen célból meg kell vizsgálni, hogy lehetséges-e valamely kedvezményrendszert életbe léptetni az igazoltan jogkövető magatartást folytató környezethasználók (pl. EMAS-t alkalmazók) esetében
- át kell tekinteni a környezethasználók önszabályozó eszközeinek (közigazgatási szerződések, önkéntes megállapodások, vállalati környezetvédelmi programok stb.) továbbfejlesztési lehetőségeit. A szükséges védelmi szint megtartása, biztosítása mellett, a technikai egyszerűsítés igényével indokolt felülvizsgálni, hogy szükséges-e minden esetben fenntartani az engedélyező rendszert, vagy egyes esetekben a környezeti célt hatékonyabban szolgálhatja-e egy bejelentési regisztrációs rend
- mérlegelni szükséges, hogy az állam a jogszabályban (törvényben, kormányrendeletben) meghatározott egyes feladatokat ellátási kötelezettséggel és véglegesen átadja nem állami szervezeteknek, társadalmi szervezeteknek, illetve köztisztviselőknek
- meg kell vizsgálni, hogy a meglévő működő, de költséges jogintézményeket a környezeti érdekek sérelme nélkül fel lehet-e váltani más jogi konstrukciókkal (pl. az állami felelősség körébe tartozó kármentesítések finanszírozása, a termékdíj-betét díj rendszer szerepe a hulladékgazdálkodási kötelezettségek végrehajtása kapcsán).

A szabályozás fejlesztése során a következő elveket, szempontokat kell irányadónak tekinteni:

- A környezetvédelem hagyományos elvei alapján mind a termelők, mind a fogyasztók tekintetében érvényesíteni kell „a szennyező fizet” és „a használó fizet” elvet, valamint átfogóan a „megelőzés elvét”.
- A versenyképesség erősítéséhez a hazai adottságoknak megfelelő, ökohatékony, innovatív, illetve élőkommunikációs ágazatok előtérbe helyezésével kell hozzájárulni.
- A környezeti szempontok érvényesítését fokozatosan ki kell terjeszteni a termelési folyamatról a termék teljes életciklusára (a tervezéstől, illetve az erőforrások biztosításától egészen a termék hasznos élettartamának végéig, illetve újrahasználatáig, a hulladékká vált termék hasznosításáig), és ezzel a megközelítéssel kell meghatározni a gazdasági szabályozókat is. Az erőforrás-használat valós költségeinek megfizettetését a konkrét adópolitikai intézkedések kialakítása során irányadónak kell tekinteni.
- A biztosítékadási rendszer bővítése a gazdasági tevékenységből adódó környezeti és természeti károk felszámolásának károkozó által történő finanszírozása érdekében.

A környezet károsításának, szennyezésének, a természeti erőforrások

használatának egyre növekvő ára van, emellett jelentősen befolyásolja a gazdasági teljesítményt, a fejlődés lehetőségeit, költségeit. Szükség van olyan eszközök alkalmazására, amelyek biztosítják, hogy a környezet terhelésének, szennyezésének vagy károsításának helyreállítási költségeit részben vagy egészben az viselje, aki azt okozta, ezzel tehermentesítve a közösségi forrásokat. Ezt a célt szolgálják az adók és díjak („negatív ösztönzők”), amelyek az érintetteket környezetterhelő, -szennyező, -károsító tevékenységük felhagyására kívánják rászorítani, illetve ösztönzik a természeti erőforrásokkal való takarékos gazdálkodást. A közvetett és közvetlen támogatások („pozitív ösztönzők”) a környezettudatos tevékenységek, intézkedések, beruházások végrehajtását segítik. A speciális gazdasági eszközök közé tartozik a szennyezési jogok kereskedelme (pl. kvótakereskedelem) és a biztosítékkadás rendszere.

A fenti gazdasági szabályozók egyaránt jelen vannak a hazai környezetpolitikában, azonban jelenleg nem járulnak hozzá kellő hatékonysággal a környezeti szempontok érvényesüléséhez.

2. A szennyező fizet elvének meghatározása és lehatárolása

EU környezetpolitikájában a szennyező fizet elv már az első akcióprogramban szerepelt és mind máig fenntartotta helyét az alapelvek sorában. Ezen túlmenően az alapelv jelentőségét igazolja az a tény, hogy az unió elsődleges joganyaga és az OECD¹² is nevesíti, mint környezetpolitikai elvet. Ennek értelmében a környezeti kár költségeit a kár okozójának, szennyezőjének kell viselnie. Különböző értelmezésekben a szennyező fizet elv jelentheti a hatályos környezeti normák betartásának költségeit, illetve a szennyezés által okozott károk (externális költségek) megtérítését.

A szennyező fizet elvét a közgazdaságtan elmélete dolgozta ki az 1970-es években annak érdekében, illetve azzal a szándékkal, hogy a környezeti szennyezések költségeit meg lehessen osztani az ipar és a fogyasztók között, s ezáltal a környezet állapotát a megfelelő, kívánt szinten lehessen tartani, egyben pedig az állam által a szennyezőknek nyújtott, ún. rejtett támogatásokat, amelyek torzítják a piaci versenyt, fel lehessen számolni. A szennyező fizet alapelve napjainkban alkalmazott formájában a környezetvédelmi politika egyik alapvető, iránymutató elve, amely voltaképpen azt mondja ki és határozza meg, hogy a szennyeződések megelőzésének és ellenőrzésének költségeit a szennyező félnek kell viselnie.¹³

Ezt a megállapítást erősíti meg az Irányelv preambuluma¹⁴ is, mely szerint a

¹² Recommendation of the Council on Guiding Principles concerning International Economic Aspects of Environmental Policies, C(72)128, OECD, 1972.

¹³ Szabó Szilvai: *A szennyező fizet elve a környezetvédelemben*. Iustum Aequum Salutare III. 2007/3 215-224. o. www.jak.ppke.hu/hir/ias/2007/3sz/15pdf. 2011. szeptember 28.

¹⁴ Az Európai Parlament és a Tanács 2004. április 21-i 2004/35/EK irányelve a környezeti károk megelőzése és felszámolás tekintetében a környezeti felelősségről Preambulum (18) Annak ellenére, hogy alapvetően az irányelv preambulumban foglalt előírásokra történik a hivatkozás nem jelenti azt, hogy kevésbé lenne jelentős és fontos, mint egy adott jogszabály rendelkező része.

„szennyező fizet” elvének megfelelően az olyan gazdasági szereplőnek, aki környezeti kárt okoz, vagy akinek tevékenysége ilyen jellegű közvetlen kárveszéllyel fenyeget, elvben viselnie kell a szükséges megelőző vagy felszámolási intézkedések költségeit. Olyan esetben, amikor az illetékes hatóság saját maga vagy harmadik fél útján egy adott gazdasági szereplő helyett jár el, biztosítania kell az általa viselt költségek behajtását a gazdasági szereplőtől. Indokolt továbbá hogy végül a gazdasági szereplő viselje a környezeti kár, illetve az ilyen jellegű közvetlen kárveszély felmérésével kapcsolatos költségeket.

A szennyező fizet elvének értelmezése során összetett, komplex fogalommal találkozunk. A fogalom értelmezése során célszerű definiatív megállapításokból kiindulni. Az elv alapvetően két szóból tevődik össze, a szennyező és a fizet szóösszetételből, amely alapján személyi kört és tevékenységet kell meghatározunk, elhatárolunk.¹⁵

Közösségi szinten található meghatározás szerint a Bizottság értelmezésében „a szennyező az, aki közvetve vagy közvetlenül károsítja a környezetet, vagy aki olyan körülményeket hoz létre, amelyek ilyen károkra vezetnek”.¹⁶ Az Európai Bizottság kimondta azt is: „...a szennyezővel kapcsolatos elképzelés ... nem érinti azokat az előírásokat, amelyek harmadik fél felelősségére vonatkoznak”, lehetővé téve ezáltal, hogy ki lehessen jelölni egyik oldalon egy szennyezőt, akinek a megelőzéssel kapcsolatos költségeket kell viselnie, míg másik oldalon egy harmadik felet, amely a szennyezésért felelős és kártérítést kell ez okból fizetnie.¹⁷ Ezáltal lehetőség körvonalazódik olyan jogi szabályozásra, mely alapján megosztható válik a szennyező fizet elvének személyi köre a költségviselés és a felelősség területén. Erre példaként említhető a hazai hulladékgazdálkodásban megjelenő szabályozás a szennyező fizet elve alapján.

Az Irányelv a „gazdasági szereplő” fogalmát határozza meg mely szerint „... az a természetes vagy jogi személyiséggel rendelkező magánszemély vagy közület, aki/amely a keresőtevékenységet végzi vagy irányítja, vagy – amennyiben a nemzeti jogszabályok úgy rendelkeznek – akire az ilyen tevékenység technikai működtetésével kapcsolatban döntő gazdasági hatáskört ruháztak, ideértve az ilyen tevékenységre felhatalmazással vagy engedéllyel rendelkező vagy az ilyen tevékenység gyakorlására nyilvántartásba vett, vagy azt bejelentő feleket is.”¹⁸ A gazdasági szereplő, akinek tevékenysége a környezeti kárt, illetve az ilyen jellegű közvetlen kárveszélyt okozta felelősséggel tartozik.

Az Irányelv preambuluma egyrészt teljesíti a jogszabály indoklási kötelezettségét, amely kiterjed a ténybeli alapok, célok, jogalap meghatározására, és másrészt a preambulum saját jogán érvényesítendő jogi dokumentum. A nemzeti hatóságok kötelezettségeit ugyanis nem csupán a rendelkező rész határozza meg, hanem a preambulumban megfogalmazott célok is. A közösségi normák preambulumanak vagy indoklásának szerepe és jellege tehát eltérő a hazai jogalkotási és jogalkalmazási metodikától. Lásd bővebben: Temple Lang, John.: *The Duties of National Authorities Under Community Constitutional Law*, European Law Review, Vol. 23, No. 2, April, 1998, 124-125. o.

¹⁵ Bándi Gyula: A környezetjogi felelősségről. *Belügyi Szemle* 2005. 5. szám 3-21. o.

¹⁶ COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES: Recommendation. OJEC (1975) L194, o. 1.

¹⁷ Szabó Szilvai: A szennyező fizet elve a környezetvédelemben. *Iustum Aequum Salutare* III. 2007/3 215-224. o. www.jak.ppke.hu/hir/ias/2007/3sz/15pdf. 2011. szeptember 28.

¹⁸ Az Európai Parlament és a Tanács 2004. április 21-i 2004/35/EK irányelve a környezeti károk megelőzése és felszámolás tekintetében a környezeti felelősségről 2. cikk 6. pont

A hazai környezetvédelmi jogban, egyes esetekben szélesebb körben szabályozva a szennyező fizet elvét. A Kvt. 101. §-a alapján bárki, aki tevékenységével vagy mulasztásával a környezetet veszélyezteti, szennyezi vagy károsítja, felelősséggel tartozik. Azaz a hazai jog az Irányelvénél szélesebb körben határozza meg a károkozó fogalmát, illetve egy szigorított felelősségi rendszert - a károkozó vétkességétől független -, úgynevezett objektív felelősségi formát alkalmaz, amely nem vizsgálja még védett fajokban és természetes élőhelyekben okozott károk esetében sem a károkozó vétkességét (gondatlanságát vagy szándékosságát)¹⁹.

A környezetvédelem egyes szakterületi szabályozási körben is megjelenik a szennyező fizet elvének speciális adaptációja. A teljesség igénye nélkül pl. a hulladékgazdálkodást említve „a szennyező fizet elv alapján a hulladék termelője, birtokosa vagy a hulladékká vált termék gyártója köteles a hulladékkezelési költségeit megfizetni, vagy a hulladékot ártalmatlanítani; a szennyezés okozója, illetőleg előidézője felel a hulladékkal okozott környezetszennyezés megszüntetéséért, a környezeti állapot helyreállításáért és az okozott kár megtérítéséért, beleértve a helyreállítás költségeit is.”²⁰

A szennyező fizet elve alapján a másik elem a „fizet” szó értelmezése. A szó önmagában véve anyagi ellentételezést jelöl, pénzügyi helytállásra utal. A szennyező helytállása tekintetében felmerül a kérdés, hogy milyen tevékenység végzéséhez kötődik illetőleg köthető. A környezetvédelmi törvényünk (Ktv.) - amely az Irányelv anyagát átültette és a hazai joganyag részévé vált 2007. április 30-i hatállyal – hatályát tekintve kiterjed

„a) az élő szervezetek (életközösségeik) és a környezet élettelen elemei, valamint azok természetes és az emberi tevékenység által alakított környezetére;

b) az e törvényben meghatározottak szerint, a környezetet igénybe vevő, terhelő, veszélyeztető, illetőleg szennyező tevékenységre.”²¹

„A törvény hatálya azokra a természetes és jogi személyekre, jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetekre terjed ki

a) akik vagy amelyek az (1) bekezdés a) pontja szerinti környezettel kapcsolatban jogokkal rendelkeznek, illetve akiket vagy amelyeket kötelezettségek terhelnek;

b) akik vagy amelyek az (1) bekezdés b) pontja szerinti tevékenységet folytatnak (a továbbiakban: környezethasználó).”²²

A környezethasználat²³ során, annak jellegétől függően kerülnek megfogalmazásra a különböző előírások. A Ktv.-nek a környezetszennyezés –

¹⁹ Kvt Indoklás

²⁰ 2000. évi XLIII. törvény 4. §. g. pont

²¹ 1995. évi LIII. törvény 2. §. (1) bekezdés

²² 1995. évi LIII. törvény (Kvt.) 2. §. (2) bekezdés

²³ 9. *környezethasználat*: a környezetnek vagy valamely elemének igénybevételével, illetőleg terhelésével járó tevékenység; 4. *környezet igénybevétele*: a környezetben változás előidézése, a környezetnek vagy elemének természeti erőforráskénti használata; 6. *környezetterhelés*: valamely anyag vagy energia közvetlen vagy közvetett kibocsátása a környezetbe; Kvt. 4. §.

környezetveszélyeztetés - környezetkárosodás hármass fogalomrendszerén²⁴ alapul a Ktv.-ben meghatározott engedélyezés, kötelezés- és szankciórendszer. Ezen fogalmi elemekhez kapcsolódó tevékenységben vagy mulasztásban megvalósuló magatartások alapozzák meg a szennyező fizet elvének alkalmazását. Azaz minden olyan tevékenységhez köthető, amely akár jogszerű környezethasználatot eredményez illetőleg olyan tevékenységekhez is, amelyek jogellenes, egyszerű szóhasználatlál élve szennyező tevékenységet foglal magába. A helytállás tehát komplex magatartás sorozatot foglal magába, amely alapján a környezethasználó köteles eljárni és amelybe beletartoznak az jogszabályi előírásoknak történő megfelelések az elővigyázatosságtól a kártérítésig terjedő teljes vertikumban. Ezek alapvetően – de nem minden esetben – pénzügyi teljesítést igénylő tevékenységek. Ezek a pénzügyi teljesítések vagy közvetlenül kifelé jelennek meg fizetési kötelezettségként, harmadik személyek vonatkozásában, általában a hatóságok irányába, vagy közvetett módon jelennek meg, a környezethasználó tevékenységi körében, meghatározott feltételrendszerek kiépítéséhez kapcsolódóan.

A pénzügyi teljesítéshez mértékéhez kapcsolódóan a szennyező fizet elvének meghatározásakor különböző irányzatok alakultak ki. Ennek megfelelően megkülönböztethető a szűk értelemben használt és a tág értelemben használt fogalom. A szennyező fizet elvének szűkebb értelmezése az, amikor azon költségeket foglalja magába, amelyek a szennyezés megelőzéséhez és ellenőrzéséhez kapcsolódnak. A szennyező fizet elvének tág értelemben használt megközelítése, amikor a megelőzés és ellenőrzés költségein túl idetartoznak a különböző környezethasználat után fizetendő díjak, adók,²⁵ a szennyezés felszámolásának, tisztításának költségei, valamint a kártérítések.²⁶

Az Irányelv kimondja: „A környezeti károk megelőzését és felszámolását a „szennyező fizet” elvének alkalmazásával kell végrehajtani a Szerződésben leírt módon, a fenntartható fejlődés elvével összhangban. Következésképpen ezen irányelv alapelve az legyen, hogy az a gazdasági szereplő, akinek tevékenysége a környezeti kárt, illetve az ilyen jellegű közvetlen kárveszélyt okozta, pénzügyi felelősséggel tartozik, a gazdasági szereplők arra való ösztönzése céljából, hogy olyan intézkedéseket fogadjanak el, és olyan eljárásokat dolgozzanak ki, amelyek minimálisra csökkentik a környezeti károk kockázatát a rájuk háruló pénzügyi felelősség csökkentése érdekében.”²⁷ A tagállamok által előírt és alkalmazott

²⁴ 7. *környezetszennyezés*: a környezet valamely elemének a kibocsátási határértéket meghaladó terhelése; 10. *környezetveszélyeztetés*: a környezetkárosodás bekövetkezésének közvetlen veszélye;

13. *környezetkárosodás*: a környezetben, illetve valamely környezeti elemben közvetlenül vagy közvetve bekövetkező, mérhető, jelentős kedvezőtlen változás, illetve valamely környezeti elem által nyújtott szolgáltatás közvetlen vagy közvetett, mérhető, jelentős romlása; Kvt. 4. §. Kvt. 4. §.

²⁵ Lásd Bővebben: NAGY Zoltán: Támogatáspolitikai kérdések a környezetvédelem területén. In Szilágyi János Ede (szerk.): Környezetjog II. kötet Tanulmányok a környezetjogi gondolkodás köréből. Novotni Alapítvány Miskolc 2010. 73-87. o., NAGY Zoltán: Környezetvédelmi adók a környezetvédelmi szabályozás rendszerében. In Szilágyi János Ede (szerk.): Környezetjog II. kötet Tanulmányok a környezetjogi gondolkodás köréből. Novotni Alapítvány Miskolc 2010. 87-105. o.

²⁶ Lásd bővebben: Bándi Gyula: *Környezetjog*. Osiris Kiadó Budapest 2006. 606. o.

²⁷ Az Európai Parlament és a Tanács 2004/35/EK irányelve (2004. április 21.) a környezeti károk megelőzése és helyreállítása tekintetében a környezeti felelősségről, preambulum (2) bekezdés.

költségek mértéke eltérő, amelynek alapján adott esetben egyes tagállamok környezethasználói versenyelőnybe, míg mások versenyhátrányba kerülnek az externalizált illetve internalizált költségviselési rendelkezésekre tekintettel.

A szennyező fizet elve alapvetően gazdasági alapelv, amely ugyanakkor hatását, következményeit tekintve megegyezik a felelősség elvével. Gyakran jelenik meg szinonim fogalomként. A Kvt. deklarálta alapelve a felelősség elve. A környezethasználó az e törvényben meghatározott és az e törvényben és más jogszabályokban szabályozott módon felelősséggel tartozik tevékenységének a környezetre gyakorolt hatásaiért²⁸. A környezethasználat során jelentkező hatások iránti felelősség, magába foglalja a szennyező fizet elvével megtalálható jogszerű és jogellenes következmények viselésének lehetőségét, azaz a környezetvédelem gazdasági eszközeinek alkalmazását és a jogi felelősséget is. A Kvt. explicit alapelveinek ismertetést tartalmazó alfejezetben tehát a felelősség tág értelemben vett meghatározása figyelhető meg, azaz valamennyi magatartás, tevékenység, kötelezettség teljesítése felelősséggel jár, hasonlóan, mint a szennyező fizet elve.

A jogi felelősségre vonatkozó, a szennyező fizet elvével szűkebb szabályozásra „A jogi felelősség általános alapjai”²⁹ alcímű sor kerül, mely szerint a környezethasználó az e törvényben meghatározott és más jogszabályokban szabályozott módon büntetőjogi, szabálysértési jogi, polgári jogi és közigazgatási jogi felelősséggel tartozik tevékenységének a környezetre gyakorolt hatásaiért. A felelősség elve a jogi felelősséget is tehát magába foglalja. A jogi felelősség valamely jogsértő magatartás és a társadalom által jogszabály formában megfogalmazott követelmény közötti viszony negatív értékelése. A felelősség alapvető célja: a jogellenes magatartást kifejtő személynek joghátrány alkalmazásán keresztül nevelése arra, hogy a jövőben tartózkodjon hasonló magatartásoktól. - A felelősségnek minden esetben feltétele a jogellenes magatartás, a kötelezett szegés (objektív elem). Nevelési funkcióját, akkor tudja betölteni, ha a szankciót azzal szemben alkalmazzák, aki a jogsértést elkövette.

A szennyező fizet elvének értelmezése során tehát az a következtetés vonható le, hogy nem tekinthető szinonim fogalomnak a felelősség elvével abban az esetben, ha a felelősség elvét szűkebb értelemben a jogi felelősség (jogsértő magatartás) értelmében határozzuk meg

3. Az állami felelősség kérdései

Az Európai Közösséggel kapcsolatos jogközelítési feladatok teljesítéséből adódóan az utóbbi évtizedben Magyarországon is felgyorsult a környezetjogi szabályozás fejlesztése. A környezetet érő hatások szabályozásának alapvetően két fő iránya alakult ki: a közvetlen (engedélyező-tiltó, korlátozó jellegű) és a közvetett (gazdasági) szabályozási módszer. Mindkét szabályozás alapja a környezet igénybevételeért, terheléséért, szennyezéséért felelős magatartásának befolyásolása, melynek eredményeként a felelős biztosítja a szennyezés

²⁸ 1995. évi LIII. törvény (Kvt.) 9. §.

²⁹ Kvt. 101. §.

megelőzését, a kialakult környezeti károk mérséklését, felszámolását. A környezetvédelmi szabályozórendszer sok új területre terjedt ki, számos más területen pedig átalakult, megújult. A hazai és a közösségi jogalkotás szintjén ugyanakkor a továbbiakban is szükséges – a kialakult rendszer vívmányainak megtartása mellett – az egyes környezeti jogterületek közötti összhang javítása, valamint a végrehajthatóság, alkalmazhatóság feltételeinek biztosítása.

A nyugati államokban már bevett gyakorlat, hogy a gazdálkodókat arra kötelezik, hogy baj esetére céltartalékot képezzenek. A veszélyes tevékenységet folytatók biztosítékadására több lehetséges megoldás is létezik, amely lehet kötelező vagy önkéntes jellegű. A környezeti biztosítások célja minden esetben ugyanaz, garanciát teremt egy esetleges környezetszennyezés következményeinek felszámolásához, és egyúttal gazdasági befolyást jelent a környezeti terhelés csökkentésére. A kötelező felelősségbiztosítás bevezetése megoldást jelentene arra a problémára is, hogy a környezetszennyezést okozó vállalatok csődöt jelentve mentesüljenek az általuk okozott károk felszámolása alól.

A Kvt. szerint „a környezethasználó külön kormányrendeletben meghatározott tevékenységéhez környezetvédelmi biztosíték adására köteles, továbbá a tevékenységével okozható előre nem látható környezetkárosodások felszámolása finanszírozásának biztosítása érdekében - külön jogszabályban meghatározott feltételek esetén - környezetvédelmi biztosítás kötésére kötelezhető. A környezethasználó a külön kormányrendeletben meghatározottak szerint környezetvédelmi céltartalékot képezhet a jövőben valószínűleg vagy bizonyosan felmerülő környezetvédelmi kötelezettségeire.”³⁰

A Kvt. alapján a környezethasználó, így a hulladékkezelő is, (új elem, hogy nem csupán a veszélyes hulladék kezelője, hanem a hulladék-bejelentési kötelezettség megállapításáról szóló kormányrendelet szerinti mennyiségben nem veszélyes hulladékot kezelő, illetve annak tulajdonosa is) a tevékenységének engedélyezésekor előre látható környezetvédelmi kötelezettségeire biztosíték képzésére köteles, míg a tevékenységével okozható előre nem látható környezeti károk felszámolása finanszírozásának biztosítása érdekében környezetvédelmi biztosítás kötésére kötelezhető. A törvény egyben pontosítja a környezetvédelmi céltartalék-képzés szabályait is.³¹

A tevékenységeket, valamint a biztosíték formáját és mértékét, felhasználásának feltételeit, elszámolásának és nyilvántartásának szabályait, továbbá a környezetvédelmi biztosítás szabályait a Kormány rendeletben állapítja meg. Ez a jogszabály teremti meg a környezeti felelősségbiztosítás jogi alapjait Magyarországon. Jelenleg a jogszabályi hiányosság miatt nincs az egyes cégek tevékenységéhez igazított kötelező környezetvédelmi felelősségbiztosítás, a szennyező azonban az okozott környezetkárosodásért, vétkességre való tekintet nélkül, objektív alapon felel Magyarországon is.

Más jogszabályok is előírják környezetvédelmi biztosíték képzését, így a természet védelméről szóló és a hulladékgazdálkodásról szóló törvény is. Az erről szóló kormányrendelet azonban még nem született meg, tervezeti szintű

³⁰ 1995. évi LIII. törvény (Kvt.) 101. §. (5) bekezdés

³¹ Kvt. Indolása

elképzelések azonban ismertek. A környezetvédelmi biztosítékokkal kapcsolatban a rendelet tervezet alapján megállapítható, hogy a környezetvédelmi biztosíték célja, hogy hozzájáruljon a tevékenység folytatása/létesítmény üzemeltetése folytán lehetségesen bekövetkező környeztkárosodás felszámolására szolgáló intézkedések végrehajtásához valamint a tevékenység/létesítmény felhagyásához kötődő környezetvédelmi kötelezettségek megvalósításához. A környezetvédelmi biztosíték lehet pénzügyi intézet által nyújtott bankgarancia, pénzügyintézetnél lekötött, elkülönítetten kezelt és zárolt pénzösszeg, illetve biztosítási szerződés. A biztosíték fajtáját a biztosításra kötelezett választhatja meg azon engedély iránti kérelmében, amelyben a biztosítékadási kötelezettség előírásáról rendelkezik a hatóság. A biztosítékadási kötelezettség

- Jelentős környezeti kockázatú tevékenységek folytatóira;
- Jelentős környezeti kockázatú létesítmények üzemeltetőire;
- Hulladéklerakók üzemeltetőire;
- környeztkárosodás esetén a kármentesítési intézkedések elvégzésére kötelezett környezethasználókra.

A biztosítékadással kapcsolatos kötelezettségeket a környezetvédelmi, természetvédelmi és vízügyi felügyelőség állapítja meg abban a határozatában, amelyben engedélyezi a jelentős környezeti kockázatú tevékenységet, illetve létesítményt vagy hulladéklerakót. Bekövetkezett jelentős környezeti károsodás esetén a felügyelőség a kármentesítési beavatkozást elrendelő határozatában ír elő biztosítékképzést.

A környezetvédelmi biztosíték bevezetésével jobban érvényesülne a környeztkárosodást okozók személyes felelőssége, valamint „A szennyező fizet” elve, mivel a környezethasználók kötelesek lesznek egy meghatározott pénzösszeget előre, garanciaként elkülöníteni az általuk lehetségesen okozható környeztkárosodások felszámolására. Gyakorlati problémaként jelentkezett ugyanis, hogy a környezetvédelmi tevékenységet folytatók nem megfelelően végzik el kötelezettségeiket, a tevékenységük gyakorlása során környezeti károk pedig jelenleg az állami költségvetést terhelik, biztosíték hiányában.

A környezetvédelmi biztosítékképzést már több tagállamban bevezették, így pl. Spanyolországban, Hollandiában és Finnországban is az ott bevezetett minták alkalmazhatóak a vonatkozó magyar szabályozás megalkotásakor.

Magyarországon általában balesetszerű fedezetre kötnek biztosítást, de míg az olajkitörés balesetszerű, a szivárgás már folyamatos káreseménynek számít. A biztosítási szerződések többsége csak a kártalanítás költségét fedezi, azaz a kifolyt szennyezőanyag eltávolítását, a környezetben okozott kár helyreállítását nem. A fedezet azonban csak abban az esetben lép életbe, ha egy harmadik személy kárigényt nyújt be, ugyanis Magyarországon a saját kár és a harmadik személynek okozott kár fogalmát ismeri a biztosítás, a környezet, illetve környezeti hatóság viszont egyik alá sem tartozik.

A biztosítékok szerepe és alkalmazásának lehetősége nemcsak a közjogi szabályozás területén bírhat jelentőséggel, hanem a magánjogi szabályozásban is találunk rá adekvát alkalmazási lehetőséget. Meg kell azonban jegyezni, hogy mind a közjogi, mind a magánjogi szabályozásban fellelhető lehetőség gyakorlati

alkalmazása csekély mértékű. A Ptk. 115. § (3) bek. szerint a tulajdonos követelheti a jogellenes beavatkozás vagy behatás megszüntetését; ha pedig károsodás veszélye fenyegeti, a veszélyeztetett kérheti a bíróságtól, hogy azt, akinek a részéről a veszély fenyeget, tiltsa el a veszélyeztető magatartásról, illetőleg kötelezze a kár megelőzéséhez szükséges intézkedések megtételére, és szükség szerint biztosíték adására. [314. § (1) bek.]. Abbahagyására kötelezés, jövőre szóló eltiltás, a kár megelőzéséhez szükséges intézkedések megtételére kötelezés, biztosítékadás, mind olyan szankciók, amelyek a kár bekövetkezésének megelőzésére szolgálnak, sőt arra leginkább alkalmasak. Feltételüket tekintve objektívek. A veszélyeztetést szankcionálják, azt a rendellenes folyamatot, amelynek végén az „eredmény” – a kár – bekövetkezne. Miután a szennyezett – különösen az elpusztult – környezet rehabilitációja vagy lehetetlen, vagy sokszor olyan anyagi áldozatokkal járna, amely mellett a kártérítés (vagy a bírság) szinte semmit nem segít, ezeknek a szankcióknak a jelenleginél sokkal nagyon szerepet kell vállalniuk a környezeti károk megelőzésében, enyhítésében. Ez persze csak úgy lehetséges, ha a jövőben mind a károsultak (igényérvényesítők), mind a bíróságok figyelme e szabályok irányába fordul.

Jelenleg azonban a bíróságok ítélkezési gyakorlatára tekintettel megállapítható, hogy szennyező tevékenységet folytató gazdálkodó szervezetek esetében nem alkalmazott szankció a tevékenység végzésétől való eltiltás vagy biztosítékadási kötelezettség kimondása. A bírósági jogalkalmazásban lefolytatott kontradiktórius eljárásban ugyanakkor jobban bizonyítható és megállapíthatóak lennének a károsodás közvetlen veszélyének objektív feltételei. Ettől függetlenül úgy tűnik, hogy ezt a szerepkört a társadalom inkább a hatósági eljárásokban alkalmazható szankciónak tekintik, a közigazgatási felügyeleti eljárás részeként. A környezetvédelmi tárgyú környezetveszélyeztetési esetekben nemcsak a magánérdek- magánérdek viszonylatában, hanem a közérdekre tekintettel is érdemes az igényérvényesítés során figyelemmel lenni. Természetesen a közérdek megjelenhet a szennyező fél vonatkozásában a gazdálkodó szervezet tevékenységi körére tekintettel is, mint adott esetben a termelő tevékenység létfontossága, másrésztől a veszélyeztetés társadalmi hatásait tekintve is. Ilyen relációban a gazdasági érdekek vélhetően mindig befolyásolják a környezetvédelmi döntéseket.

Az állam feladata a környezetvédelmet érintően sokrétű, a jogszabályi háttér megalkotásától, az intézményi rendszer felállításától és működtetésétől, a nemzetközi, uniós követelmények érvényesítésig komplex tevékenységi szerepkört foglal magába. Ennek részét képezi az állami felelősség kérdésköre olyan esetekben is, amikor az állam „mögöttes” felelősként áll helyt a környezetszennyezések következményei tekintetében.

A Kormány feladata a jelentős környezetkárosodások, illetve a rendkívüli környezeti események következményeinek felszámolása, ha a kötelezettség másra nem hárítható, az állam környezeti kártérítési kötelezettsége fedezetének biztosítása, és a kötelezettségek teljesítése.³²

³² Kvt. 41. §. (5) bekezdés c) és d) pont

A központi költségvetés finanszírozza (A környezetvédelmi alap célfeladat fejezeti kezelésű előirányzat) a környeztkárosodást megelőző intézkedések, a helyreállítási intézkedések költségeit azon esetekben, amikor az másra át nem hárítható, megtéríti a meghatározott esetben a környezetveszélyeztetés, valamint a környeztkárosodás elhárításához és csökkentéséhez szükséges intézkedések költségeit, megelőlegezi szükség esetén az azonnali beavatkozást igénylő esetekben a környeztkárosodást megelőző intézkedések, valamint a helyreállítási intézkedések költségeit.³³

A Kvt. pontosítja a központi költségvetésnek a környezetveszélyeztetéssel, illetve környeztkárosodással összefüggésben a finanszírozásra vonatkozó rendelkezéseit. Az Irányelv 8. cikkében foglaltak alapján a megelőző, valamint a helyreállítási intézkedések költségeit fő szabályként a környezethasználónak kell viselnie. Ennek megfelelően a központi költségvetés abban az esetben finanszírozza a megelőző, valamint a helyreállítási intézkedések költségeit, ha az másra át nem hárítható, a Kvt. 101. §-ban, illetve a 102. §-ban foglalt (a tulajdonos, a birtokos, használó, illetve a vevő) mögöttes felelősségre is figyelemmel. Így a központi költségvetés finanszírozza a költségeket, ha a környezethasználó nem ismert, fizetéképtelen, illetve ha a környezethasználó mentesül a közigazgatási jogi felelősség alól. Ha a környezethasználó mentesül a felelősség alól az általa viselt költségeket a központi költségvetés megtéríti a számára. Amennyiben a környeztkárosodást megelőző, illetve helyreállítási intézkedések költsége azért nem volt másra áthárítható, mert a környezethasználó, illetve az ingatlan tulajdonosa ismeretlen volt, és ezen személyek utóbb ismertté válnak, az elvégzett intézkedések költségeit viselni kötelesek.

A állami finanszírozás leggyakoribb esete a bírósági esetjog alapján, amikor a környezethasználó gazdálkodó szervezet felszámolás alá kerül és a működése során környezeti terhek keletkeztek. A módosított Cstv. 48. §-ának (3) bekezdése pedig akként rendelkezik, hogy a felszámoló a felszámolási eljárás alatt köteles gondoskodni az adós vagyonának megóvásáról, megőrzéséről, különösen a mezőgazdaságilag művelhető földek termőképességének fenntartásáról, az erdő felújítási és erődállomány nevelési munkák elvégzéséről, továbbá a környezetvédelmi, természetvédelmi és műemlékvédelmi követelmények betartásáról, a felszámolás kezdő időpontját megelőző időszaktól eredő, bizonyított környezeti károsodások, környezeti terhek olyan rendezéséről, amely az eljárás során a környezeti károsodások, illetve terhek elhárítását, megszüntetését, illetve a vagyontárgyaknak a környezeti terhekkel történő értékesítését is jelenti. A módosított Cstv. 57. §-a (1) bekezdésének c) pontja szerint a felszámolás költségei közé tartozik a felszámolás kezdő időpontja után az adós gazdasági tevékenységének ésszerű befejezésével, továbbá vagyonának megóvásával, megőrzésével kapcsolatos költségek, ideértve a környezeti károsodások és terhek rendezésének költségeit is. A Kvt. 1995. évi LIII. törvény 56. §-a (1) bekezdésének b) pontja szerint a

³³ Kvt. 56. §. (1) bekezdés

központi költségvetés hozzájárul a környezeti károk felszámolásához azon esetekben, amikor az másra át nem hárítható, illetőleg a károk okozója ismeretlen, vagy a károkozásért való felelőssége nem érvényesíthető. A felszámolási eljárás és a végelszámolás környezet- és természetvédelmi követelményéről szóló 106/1995. (IX. 8.) Korm. rendelet 12. §-ának (2) bekezdése szerint ugyanis a felszámolóknak kell gondoskodnia a felszámolás kezdő időpontját megelőző időszakból eredő, bizonyított környezeti terhek rendezéséről. A gondoskodás pedig mindazon intézkedések megtételét jelenti - az adós vagyonának hiányában is -, amelyek arra irányulnak, hogy a veszélyes hulladék ártalmatlanítása a központi költségvetés terhére megtörténjék. A hitelezőnek módja van arra is, hogy a veszélyes hulladék ártalmatlanítását a saját költségére elvégezze, vagy elvégeztesse és az ebből eredő költségeit a felszámolási eljárásban mint hitelezői igényt érvényesítheti.³⁴

Az Irányelv rendelkezésével összhangban - 8. cikk (2) bekezdés - mely szerint, ha a gazdasági szereplő helyett az illetékes hatóság jár el, megfelelő garanciális szabályokat (pl. dologi jogi biztosíték vagy más megfelelő garancia) kell kiépíteni annak érdekében, hogy biztosítva legyen az illetékes hatóság által a gazdasági szereplő helyett viselt költségek behajtása. A környezetvédelmi hatóság kezdeményezésére a Magyar Állam javára jelzálogjogot kell bejegyezni a környezethasználó vagyonára, ha a környezetkárosodást megelőző, illetve a helyreállítási intézkedés költségeit a környezethasználó helyett a központi költségvetés finanszírozta.

4. Záró gondolatok

2012. január 1. napjától új alkotmány lép hatályba Magyarországon, amely jelentősen emeli a természet és a környezet alkotmányos védelmének szintjét, és hozzájárul, hogy a magyar tájat és természeti értékeit magas szintű védelemben részesítse. Az új magyar alaptörvény a fenntarthatóság, a jövő nemzedékek és a környezet értékeit különös súllyal szerepeltető alkotmány.³⁵ Az Alkotmány környezetvédelmi rendelkezései két részre oszthatók, egyrészt a természeti erőforrások védelme a jövő nemzedékek érdekeire tekintettel, másrészt a hagyományos alapjogi gondolkodás az egészséges környezethez való jog tekintetében. Az Alkotmány fogalmazta meg az állam azon kötelezettségét, hogy a környezetvédelem ügyét és a jövő generációk iránti felelősségét szem előtt tartva kell a társadalmi politikáját és fejlődését átalakítani.³⁶

Fontos vívmánya az új alaptörvénynek:

- vállalja felelősségünket a jövő nemzedékekért;

³⁴ EBH 2001. 549. Hitelező tárolási szerződés alapján az adós veszélyes hulladékát tárolta telephelyén. (Legf. Bír. Fpk. VIII. 33. 535/1999. sz.) BH 2001. 337 (Legf. Bír. Fpk. VI. 33.618/1998. sz.)

³⁵ Lásd bővebben: Fodor László: Természeti tárgyak az új alkotmányban. *Pázmány Law Working Papers* 2011/21 1-9. o., *Környezetvédelem az alkotmányban*. Budapest, Debrecen Gondolat Kiadó Debreceni Egyetem Állam- és jogtudományi Kar 2006. 205. o.

³⁶ A jövő nemzedékek országgyűlési biztosának állásfoglalása az új Alaptörvény környezetvédelmi és fenntarthatósági rendelkezéseiből eredő állami felelősségről- Ügyszám: JNO-258/2011.

- a fenntartható fejlődés³⁷ ügyét az egész emberiség céljaként tételezi, s erre vonatkozóan is a nemzetközi együttműködés keretében értelmezi Magyarország feladatait;
- kinyilvánítja az egészséges környezethez való jog mint alapjog fontosságát;
- bevezeti a nemzet közös öröksége koncepcióját, s ennek keretében fontosnak tartja a Kárpát-medence természeti értékeinek védelmét;
- kiemeli, hogy a nemzeti vagyon kezelésének és védelmének célja a természeti erőforrások megóvása és a jövő nemzedékek szükségleteinek figyelembevétele is;
- kötelességként állítja a természeti erőforrások védelmét és fenntartását, külön említve a biológiai sokféleséget, a honos növény- és állatfajok védelmét, továbbá a termőföld, az erdők és a vízkészlet fenntartását, valamint a mezőgazdaság genetikailag módosított élőlényektől való mentességét;
- alkotmányos rendelkezésként bevezeti a lerakási célú hulladékimport tilalmát
- tartalmazza a környezeti károkért való helytállás kötelezettségét, és ezáltal alaptörvényi szintre emeli a szennyező fizet elvének egyik elemét.

Ugyanakkor az alaptörvény legelőremutatóbb rendelkezései sem elegendőek egy fenntartható társadalom biztosításához, ha a jogrendszer más elemei, a gazdasági szereplők döntései és a társadalom tagjainak értékválasztása, életmódja, fogyasztói választásai nem támogatják a vonatkozó alkotmányos alapelvek érvényesülését.

³⁷ Lásd bővebben: Olajos István: A fenntartható fejlődés In: Olajos (szerk.): *Vidékfejlesztési politika és támogatásának joga*. Miskolc, 2008, Novotni Kiadó, 26. o.; Lásd ugyanerről Olajos: *A vidékfejlesztési jog kialakulása és története*. Miskolc, 2008, Novotni Kiadó, 12-16. o. A fenntarthatóság társadalmi dimenziója kapcsán lásd: Varga Zoltán: A magyar nyugdíjrendszer vizsgálata fenntarthatósági szempontból. *Publicationes Universitatis Miskolcensis Sectio Juridica et Politica*, Miskolc University Press, Miskolc, Tomus: XXV/2. (ann. 2007), 735-754. o.; Varga Zoltán: A nyugdíjrendszerek fenntarthatósága érdekében tett intézkedések Magyarországon és az Európai Unió más tagállamaiban. *Collega*, 2007, 2-3. szám, 189-193. o.; Varga Zoltán: A magyar nyugdíjrendszer pénzügyi fenntarthatóságának aktuális kérdései. *Doktoranduszok Fóruma 2007. november 13.* (ME – Allam- és Jogtudományi Kar szekciókiadványa), 235-240. o.; Jakab Nóra: Gondolatok a fenntartható fejlődés és a foglalkoztatás kapcsolatáról. *Studia Iurisprudentiae Doctorandum Miskolciensium, Miskolci Doktoranduszok Jogtudományi Tanulmányai 8.*, Miskolc, Bíbor Kiadó, 2007, 149-168. o.; Jakab Nóra: *A fogyasztóügy kihívása a XXI. Században*. In: Mankovits Tamás, Molnár Sándor Tamás, Németh Sarolta (szerk.): *Tavaszi szél konferenciakiadvány. 2007 Társadalomtudományok*. Budapest, 2007, A Doktoranduszok Országos Szövetségének Kiadványa, 506-511. o.; Jakab Nóra: New employment policies of disabled people. *Collega*, 2007, 2-3. szám, 285-288. o. lásd Raisz Anikó: Az emberi jogok új kihívások előtt – avagy a globalizáció egyes kérdései, különös tekintettel a WTO-ra. *Collega*, 2006, 2-3. szám, 238-241. o., Szilágyi János Ede: Környezetvédelem a Világkereskedelmi szervezet jogában. In Szilágyi János Ede (szerk.): *Környezetjog II. kötet Tanulmányok a környezetjogi gondolkodás köréből*. Novotni Alapítvány Miskolc 2010. 25-51. o.